

ODMEVI NA...

Preplah tretje stopnje: Ali Slovenci izumiramo?

Mateja
Kožuh Novak

Pravzaprav ne gre za pravi odmev, kakršnim je namenjena pričujoča rubrika, saj je bila avtorica Mateja Kožuh Novak povabljena k anketi, ki smo jo objavili v prejšnji številki, hkrati z drugimi, le da je njen prispevek prišel v uredništvo z zamudo, zato ga z zamudo tudi objavljamo.

Ur.

Ko sem pred dobrim letom na nekem sestanku poudarila, da bomo morali pričeti razmišljati o vzrokih, zakaj se manjša število rojstev, da bi preprečili nadaljnje padanje, me je mlada intelektualka ob meni ostro zavrnila, češ: zakaj neki nam je kakršnakoli aktivnost v tej smeri potrebna, zakaj neki je pomembno, da se prav Slovenci ohranimo in le zakaj naj bi vsaka ženska imela otroka. Osupnila sem, kajti do tedaj sem mislila, da je strah pred izumrtjem del človekovega nagona po reprodukciji in da je nedvomno navzoč pri vseh pripadnikih majhnega naroda. Še ena misel me je ob tem obšla: ali mi je uspelo posredovati svojim hčeram sporočilo, da je rojstvo otroka eden od izredno redkih čudežev, ki jih v svojem življenju doživi ženska?

Vsekakor me je mlada sogovornica spodbudila k razmišljanju: zakaj moramo Slovenci poskrbeti, da ne bomo izumrli? Zaradi posebnih genetskih prednosti, ki bi jih imeli, prav gotovo ne, saj so ljudstva srednje Evrope genetsko med seboj hudo pomešana, če so pomembne genetske razlike med narodi na tem področju sploh kdaj bile. Tudi opustel tale košček Zemlje prav gotovo ne bo, saj je pritisk migrantov iz prenaseljenih področij vedno močnejši. Prav gotovo pa smo dolžni svojim prednikom, ki so uspeli kljub 1000-letnem poizkusu germanizacije obdržati našo govorico in razvili kulturo, ki je enakovredna razvitim narodom, da ohranimo njihovo dediščino in poskrbimo, da se bo še naprej prenašala iz roda v rod. Prav v trmi, ki so jo tisočletje izpričevali naši predniki v ohranjanju svojega jezika, vidim tudi potencial majhnega naroda za ohranitev, ki ga veliki narodi nimajo.

Rodnost v Sloveniji pada nedvomno prenosorazmerno s pridobivanjem samozavesti ženske, z njenim uveljavljanjem v družbi kot samostojne osebnosti. Leta 1954 je bilo petorojenih in več v Sloveniji še 12%, leta 1987 pa le še 1%.

Otroci iz številnih družin v večini niso prav nič prepričani, da je bilo njihovo otroštvo lepo in idealno. Nasprotno, spomini na stalne materine nosečnosti, njeno utrujenost, strah za njeno življenje, večer jok dojenčkov, naloženo skrb za mlajše brate in sestre in revščino niso prav nič lepi, pa

četudi jih čas omili. Prav tako niso lepi spomini mater številnih družin na čase, ko so vsak mesec v strahu čakale, ali so zanosile ali ne. Nikoli ne bom pozabila 80-letne sosede, ki mi je večkrat ob najinih pogovorih dejala: kako srečne ste današnje ženske, ki imate možnost zaščite in vam ni treba trepetati, kako boste nahranile še ena usta, če ponovno zanosite.

Katere ženske se odločajo za manj otrok? Starostno specifične mere rodnosti kažejo, da še vedno raste število žensk, ki se odločajo za porod na začetku optimalnega rodnega obdobja, to je od 20. do 24. leta starosti (tabela 1). Po tem obdobju prične rodnost padati in po tridesetem letu je padec drastičen. V deželah zahodne Evrope opazujejo v zadnjem desetletju dva vrhova v rodnosti, prvega kot pri nas, drugi pa je v starosti po tridesetem letu. Analiza starostno specifične splavnosti kaže isto kot porodi. Po petindvajsetem letu starosti se ženske vedno pogosteje odločajo za umetno prekinitev nosečnosti.

Kaj lahko naredi slovenska družba, da se bodo ženske pogosteje odločale roditi? Desetletja smo navajeni, da morata v družinski proračun prispevati oba partnerja. Prav tako smo že desetletja navajeni, da morata biti v družini dva otroka. Slovenci se zelo radi zgledujemo po sosedih. Pred povprečnim parom je še toliko dobrin, po katerih leta hrepeni! Če ostane eden od zakoncev doma, se mora družina določenim dobrinam odpovedati. Zanimivo je, da število parov, ki premagajo magično mejo dveh otrok in se odločijo za tretjega, le počasi pada. V letih 1957 do 79 jih je bilo 14,5%, leta 1987 pa še vedno 10,0%. Število drugorojenih otrok raste v zadnjih dveh desetletjih predvsem na račun družin z več kot tremi otroki.

K družinskim navadam, ki jih privzemamo drug od drugega, pripomore prav gotovo še vedno neenakomerna porazdelitev dela v družini med zakoncema in strah ženske pred odvisnostjo od moškega, če se odloči ostati doma. Marsikatera stara mati še pripoveduje o časih, ko je morala za vsak dinar prositi moža. Spominjam se sedemdesetletne znanke, ki je, ko je po moževi smrti prvič dobila pokojnino, zavzdihnila: prvič v življenju imam sama svoj denar.

Menim, da je moč dvoje storiti za večanje števila rojstev: pospeševati humanost odnosov med spoloma, da se bo zakonec, ki se bo odločil ostati doma, počutil enakopravnega in enako pomembnega v družini. Drugo, kot kaže razvoj v zahodnoevropskih deželah, utegne narediti postindustrijska družba. Mladi ljudje, ki živijo v družbah z visokim osebnim standardom, privzemajo druge vrednote. Odtujenost, v katero peha pridobitnega človeka sedanja življenjska hitrica, jim spet zbujajo potrebo po toplini lastnega doma, po družini. Kako visok standard mora neka družba imeti, da se trendi obrnejo? In kako nizek, da se ljudje odločajo za več otrok, kot se to dogaja v nekaterih družbah v kriznih časih?

Z materialno pomočjo mladim parom bomo nedvomno izboljšali kvaliteto družinskega življenja in omogočili kvalitetno rast njihovim otrokom, ne vem pa, koliko nam bo uspelo povečati rodnost. Kako visok je naš življenjski standard?

Prav pri kvaliteti življenja se strokovnjakom zastavlja vprašanje, kaj je na stopnji rodnosti, ki jo imamo Slovenci sedaj, pomembnejše za narod: število potomcev ali njihovo kvalitetno preživetje.

Smrtnost novorojenčkov je bila leta 1954, ko smo imeli rodnost 19,6 na 1000 prebivalcev, 55,2 na 1000 živorojenih, leta 1987 ob rodnosti 12,9 pa le še 11,1.

Ob tem, ko smo zaskrbljeni zaradi majhne rodnosti in velike splavnosti Slovenk, pa nikogar ne skrbi veliko število umrlih zaradi samomorov, nesreč in bolezni, ki bi jih bilo moč preprečiti, kaj šele, da bi na teh področjih kaj storili. Leta 1988 je 172 mladih ljudi umrlo zaradi bolezni obtočil, 126 zaradi bolezni prebavil, 517 zaradi nesreč (od tega 83 otrok, mlajših od 15 let, in 75 mladostnikov), 233 zaradi samomora, 107 pa jih je umrlo zaradi alkoholne okvare jeter.

Na koncu naj izrazim še eno misel: ženske v Sloveniji bi si želele, da bi namesto o prizadevanjih za večanje rodnosti v smislu boljše kvalitete življenja govorili o tem, da bi se nam bistveno izboljšala kvaliteta življenja, da bi se nam ne bilo treba več odločati za umetno prekinitev nosečnosti. Pri tem pa nam ne morejo pomagati zakonske omejitve ali pa omejitve pri zaposlovanju žensk, ki nam jih zadnje čase ponuja vrsta moških, zaskrbljenih za obstoj moške nadvlade nad žensko. Edina pot za izboljšano kakovost življenja na tem področju so humani odnosi med spoloma.

Tabela 1

STAROSTNO SPECIFIČNE MERE RODNOSTI*

STAROST PORODNIC	1955	1975	1987
do 19 let	24,4	59,6	35,2
20 do 24	137,6	165,9	141,8
25 do 29	144,1	115,2	100,5
30 do 34	110,4	58,3	41,6
35 do 39	71,8	48,2	28,5
40 do 44	27,5	7,9	3,0

* Število porodov na 1000 žensk v določeni starostni skupini

Tabela 2

STAROSTNO SPECIFIČNE MERE SPLAVNOSTI*

STAROST ŽENSK	1968	1981	1988
15 do 19	6,9	28,8	16,5
20 do 24	32,5	71,6	50,5
25 do 29	36,5	64,5	56,0
30 do 34	32,0	52,6	48,8
35 do 39	23,8	42,0	34,8
40 do 44	10,5	17,0	17,7
45 do 49	1,4	1,3	2,5

* Število splavov na 1000 žensk v določeni starostni skupini